

Teuliad pedagogel « TRAEZOÙ SKOUER »

ADALEK AN DISPAC'H BRAS
BETEK AR MARE
ETRE AN DAOU VREZEL-BED

TAOLENN

Pennad-digeriñ an diskouezadeg pad « Hollved eo Breizh ».....	p. 2
Kinnig an abadenn hag ar c'harned-dizoleiñ.....	p. 4
Prientiñ ho kweladenn er mirdi.....	p. 5
Testennoù an diskouezadeg.....	p. 6
Temoù ha traezoù ar c'harned-dizoleiñ.....	p. 11
Dispac'h ha Chouanerezh	
Etre ar gizioù kozh hag an amzer nevez	
Ur vro poblet-stank ha divroidi a-leizh	
War an tachennoù ekonomikel ha sokial	
War an dachenn bolitikel	
War an dachenn sevenadurel	
Steuñv an diskouezadeg.....	p. 15
Titouroù pleustrek.....	p. 16
Ar gweladennoù « Traezoù Skouer »	p. 17

PENNAD-DIGERIÑ AN DISKOUEZADEG PAD « HOLLVED EO BREIZH »

Testenn tennet eus katalog an diskouezadeg pad

Gant Jean-Yves Veillard, a oa rener Mirdi Breizh gwezhall, e oa bet divizet reiñ da ziskouezadeg pad ar mirdi nevez anv an titl brav-kaer-se diwar ur varzhoneg gant Saint-Pol Roux.

Ur barzh a bouez e oa Saint-Pol Roux, ezel eus skol an arouezouriezh, levezonet an dreistrealouriezh gantañ ha brudet mat gant e genseurte en e amzer. Ganet e oa bet e 1861, e Provañs, met deuet e oa d'en em ziazezañ e penn pellañ Breizh m'en em sante e-unan gant nerzhioù an douar hag ar mor.

En e vaner, e Coecilian, ez eas da anaon en un doare skrijus : lazhet e voe e vatezh gant ur soudard nazi, gwallet e verc'h, roget pe devet e zornskridoù ha mervel a reas diwar ar gwallreuz-se. E oberenn ziwezhañ eo *Hollved eo Breizh*, embannet e 1941, savet gantañ en enor da Vreizh a-raok mervel.

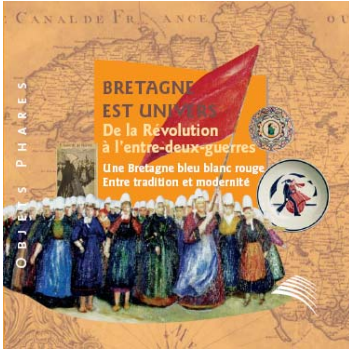
Stag eo an titl-se ouzh istor dibar un den, tomm d'ur vro ma ne oa ket bet ganet, ouzh an nerzhioù a oa savet ennañ diwarni, ouzh kejadenn ar skiant-prenet personel gant ur preder hollvedel : ne oa ket gwelloc'h titl da envel diskouezadeg pad ar Mirdi, zo kontet enni istor Breizh, adalek an amzerioù koshañ betek an deiz hiziv. Ar skipailh en deus ijinet ar raktresse a venne diskouez dibarderioù Breizh en o arvezioù hollvedel. Ar raktres dibabet a glot gant ar prederiadenoù zo bet er bloavezhioù tremenet a-zivout ar vreizhadelezh : d'ar mareoù ma vez digor Breizh war ar bed e vez pinvidikoc'h ha dibaroc'h he ferzhioù sevenadurel. Setu perak eo bet lakaet war wel en diskouezadeg pad ar prantadoù ma oa digor Breizh a-bep-eil gant ar prantadoù ma oa serret warni hec'h-unan, diouzh ma teue an eskemmoù armerzhel eus ar c'hornôg dre ar Meurvor Atlantel, evel ma weler kerkent ag oadvezh an Arem, pe, er c'hontrol, pelloc'h eus tu ar reter, a-hed ahel ar Ron pe an Danav, pa oa Breizh war lez ar bed.

Bro gozh an Arvor eo Breizh, bro ar mor, hag he darempred gant ar mor a ro dezhi he flas er bed, a-hed an amzer. Hogen ne vije ket eus an Arvor hep an Argoad, hep an douar a eztaol ar binvidigezh-se a vez kaset da lec'h all gant martoloded an arvor. An diskouezadeg nevez *Hollved eo Breizh* a dres dimp an daolenn veur-se, hini Bretoned an argoad hag an arvor. Prederiañ war an identelezh, en em zigeriñ war ar bed, bezañ hentoù eskemmañ ha daremprediñ : gant goulennoù ar bed bremañ e pled ar mirdi nevez ha klask a ra bezañ a-unvouezh gant ar gouiziegezhioù a vez savet deiz-ha-deiz da respont d'ar goulennoù-se.[...]

Mirdi Breizh, pa voe digoret e 1960 e diabarzh mirdi an Arzoù-kaer e Roazhon, a oa an hini kentañ eus ar rummad nevez-se. Gant Georges Henri Rivière e oa bet soñjet raktres ar mirdi, asambles gant René-Yves Creston, arzour ha tudoniour anezhañ, ha Marie Berhaut a oa mirourez mirdi an Arzoù-kaer.

Labouret o doa gant enklaskerien ha skolveuridi, en o mesk Pierre-Roland Giot pe André Mussat o deus kresket kalz hon anaoudegezh eus Breizh. Er bloavezhioù 1960 e kendalc'has François Bergot da gas mirdi Breizh war-raok betek 1967 ma lezas e blas gant Jean-Yves Veillard bet e penn ar mirdi betek 1999. Dindan e urzhioù eo bet ar mirdi o vont da-heul istor an anaoudegezh eus sevenadur Breizh. Gwezhall e oa gwallvrudet ar sevenadur-se, nac'het zoken en hanterenn gentañ an 20^{vet} kantved, ha bremañ e vez lorc'h en dud oc'h anavezout o sevenadur, goude ar prantadoù hir a stourm zo bet evit difenn ar vreizhadelezh er bloavezhioù 1960-1970. Disoc'h an istor hir-se, zo padet ouzhpenn 50 vloaz, eo staliadur Mirdi Breizh e savadur meurdeus ar Maezioù frank, ur raktres en deus kemeret ur perzh bras ennañ. Bezañs ar mirdi zo un arouez eus ar bri a zouger da sevenadur Breizh hag eus an arvez hollvedel zo e kement sevenadur zo.

François HUBERT (Pennvirour mirdi Breizh etre 2000 ha 2005)

KINNIG AN ABADENN HAG AR C'HARNED-DIZOLEIÑ

An teuliad pedagogel-mañ a ginnig deoc'h un toullad binvioù ret evit kompren ar prantad adalek an Dispac'h Bras betek ar mare Etre an daou vrezel-bed en diskouezadeg « Hollved eo Breizh » An danvez zo ennañ a c'hallit implijout evit prientiñ ar weladenn peotramant goude ar weladenn, er c'hlas.

Mont en-dro an abadenn

Displeget e vez d'ar skolidi petra eo ar prantad adalek an Dispac'h Bras betek ar mare an Daou vrezel-bed e-pad an abadenn « **Traezoù skouer : Adalek an Dispac'h Bras betek ar mare etre an daou vrezel-bed** ». Ar mennozhioù pennañ a vez degaset gant an hanterour ha dre ur c'hoari dizoleiñ. Ur wezh kinniget gant an hanterour traezennoù eus an diskouezadeg e vez lakaet ar skolidi da gemer perzh ha roet pep a garned-dizoleiñ dezho. Goude-se e vez kaset un diviz gant ar c'hlasad a-bezh a-raok sevel un diverradenn e stumm goulennoù – respontoù.

Liveoù : kentañ derez (eus KD2 da KE2), skolaj

Pad : 1e30

Ar c'harnedoù-dizoleiñ

Ar c'harnedoù zo e stumm follennoù pleget en eizh tamm, warno frizennoù kronologel, luc'hskeudennoù eus traezoù an dastumadoù, skeudennoù (arouezioù, kartennoù douaroniezh, tresadennoù), titloù ha frazennoù da sachañ an evezh. An holl elfennoù-se a sikour da gas ar gaoz. Drezo o-unan e teu ar skolidi a-benn da reiñ ur ster d'an traoù dre sellet, deskrivañ, keñveriañ ha dezastum. Pep bugel a vez lakaet da glokaat ur c'harned dre begañ ar skeudennoù a vank.

PRIENTIÑ HO KWELADENN ER MIRDI

Gweladenn brientiñ

Gant ar servij Hanterouriezh e vez pedet ar gelennerien, e-maez ar vakañsoù-skol, da weladenniñ an diskouezadegoù pad evit netra ha da ginnig dezho an abadennoù hag an atalieroù.

Pep Merc'her enderv etre 14e00 ha 16e30.

Emgav da 14e00 rik e degemer ar Maezioù Frank

Danvez teulioù

Ar binvioù pedagogel (teulioù pedagogel ha karnedoù-dizoleiñ), hag un tamm eus dastumadoù ar mirdi a c'haller gwelet war lec'hienn Genrouedad mirdi Breizh : **www.musee-bretagne.fr**.

Kreizenn deuliaouiñ ar mirdi zo digor d'ar gelennerien.
Goulennit emgav a-raok dont, a Lun da Wener, etre 9e ha 17e.
Pgz : 02 23 40 66 74

Servij Hanterouriezh

En ho kourc'hemenn emañ tud servij Hanterouriezh ar mirdi, m'hoc'h eus ezhomm :

mediation.museebzh@leschampslibres.fr

Philippe Dagron : p.dagron@leschampslibres.fr / 02.23.40.66.71

Amélie Fabien : a.fabien@leschampslibres.fr / 02.23.40.67.52

Gwenaëlle Nebeu : g.neveu@leschampslibres.fr / 02.23.40.67.53

Pascal Nignol : p.nignol@leschampslibres.fr / 02.23.40.66.72

gweladennoù e brezhoneg

BrunoGenton (kuzulier-eiler, kelenner galvet gant ar mirdi) : bruno.genton@ac-rennes.fr

TESTENNOÙ AN DISKOUEZADEG

Dispac'h Bras
1789

Un amzer a eilpenn

Berzh ekonomiezh Breizh a oa diazezet war an eskemmoù etrebroadel. E fin an 18^{vet} kantved e voe lakaet en arvar dre ma ne oa politikerezh bras ebet gant Frañs evit ar c'henwerzh war vor. Er stourm a-enep hollveliegezh ar roue e oa brasoc'h-bras an disparti etre ar uhelidi hag an trede-stad. Deuet mat e voe an Dispac'h Bras e 1789. Met reuz a savas abalamour d'ar c'hevezerezh a oa etre ar vourc'hizien hag ar gouerien. Kregiñ a reas ar stourmadegoù etre ar re Wenn hag ar re C'hlas.

Nerzh ha dinerzh ekonomiezh Breizh

Adalek 1687 e lakaas Colbert harz d'an ezporzhiadurioù lien. Etre 1689 ha 1815 e teuas armerzh Breizh da vezañ dinerzhetoc'h c'hoazh abalamour d'an tabut a oa etre Frañs ha Bro-Saoz, war vor an darn vrasañ anezho. Evit kenderc'hel gant an eskemmoù e ranke bezañ peoc'h evel-just. Ha dre ma ne oa ket kempouez a-walc'h an arc'hant e oa diaes da Vreizh diorren gennadoù obererezh nevez.

Daoust da borzhioù an Oriant, Naoned ha Sant-Maloù ober berzh, ne voe ket trawalc'h evit trec'hiñ war diaesterioù al labour-douar n'ae ket kalz war-raok e-keñver broioù all.

A-du gant an Dispac'h Bras

Kreñvoc'h-kreñvañ e teuas an enebiezhioù sokial da vezañ gant enkadenn an armerzh ha reutadur otus an uhelidi. E Roazhon e voe lazhet an dud kentañ gant an Dispac'h, e miz Genver 1789.

Ar C'hlub Breton, Klub ar Jakobined da-c'houde, liammet ouzh kevredadoù brogarourien, kevredadoù lennegel ha logelloù frañmasoned, a vodas kannaded ar broviñs er Breujoù Meur e Versailhez. Ar vourc'hizien a gemeras penn an traoù, pa oant a-du gant ar gouerien er penn-kentañ, evit cheñch ar gevredigezh. Met ganto e voe galvet ar Gward Broadel a-wechoù da lakaat urzh en-dro, pa veze kouerien o tagañ kestell e Breizh-Uhel da skouer.

An troc'h

Prestik e voe gwelet e oa dismegañs gant ar vourc'hizien ouzh ar gouerien hag enebiezh a-berzh tud ar maezioù ouzh servijerien an aotrounez. An tailhoù a greskas, dic'hortoz d'an holl, goude ma voe divizet freuzañ an dreistgwirioù e-pad nozvezh ar 4 a viz Eost 1789. Gant se o doa tud ar maezioù peadra d'en em sevel. Gant daou zardoud e voe c'hwezhet an tan : an darn vrasañ eus ar veleien a nac'has touiñ le da Lezenn diazez ar gloer ; e miz Meurzh 1793, tra ma oa ar vammvro o c'hervel 300 000 den evit he difenn, e nac'has ur bern Bretoned mont da soudard.

Un douar a bep seurt livioù

E kornôg Frañs a-bezh e kreskas un emsavadeg feuls a voe mouget diouzhtu-kaer gant ar pennadurezhioù. Met derc'hel a reas takadoù 'zo da vezañ dindan dalc'h ar Chouaned, ha kornioù bras all da vezañ feal d'ar Republik. Dre-se n'en em ledas ket ar stourm e Breizh a-bezh evel ma reas er Vande.

E deroù an 19^{vet} kantved e teuas ar galloud kreiz da vezañ e penn an traoù en-dro, dre reiñ aotreoù diouzh un tu (diskarg eus an arme ha frankiz relijiel) hag ober gant an nerzh diouzh un tu all (arme ar C'hornôg).

Betek Unpenniezh Gouere e chomas tegn an traoù. Gant an endro-se e voe kreñvaet ar skeudenn eus ar Vretoned chouaned.

Istor Modern
1800 / 1950

Kresk ar boblañs ha divroadur

Gant oadvezh ar greanterezh e voe degaset reveulzi vras war an tachennoù armerzhel ha sokial, e Breizh evel e lec'h all. E-kerzh dekvloaziadoù kentañ an 19^{vet} kantved en em stalias labour al lien hag ar metaloù er c'hêrioù, tra ma vezent graet kentoc'h war ar maez a-raok. Ur cheñchamant bras diwezhañ e voe evit labour al lien met ne zalc'has ket pell an obererezh-se a-raok bezañ diskaret da vat. War aodoù ar su e oa ar friturioù e barr o obererezh ha startijenn a oa gant an ekonomiezh, ar pezh a rae diouer da aodoù an norzh.

Dre ma kreske ar boblañs...

2,2 vilion a annezidi e 1801 ; 3,27 milion e 1911 : diouzh kresk niver an tiegezhioù bras e teue ar c'hresk er boblañs hollek. Tost da 40 % eus tiadoù Penn-ar-Bed a oa pevar bugel enno tra ma oant nebeutoc'h eget 20 % e Frañs a-bezh.

Ur vro yaouank-flamm e oa Breizh neuze gant 40 % eus hec'h annezidi dindan ugent vloaz e 1901. Diforc'hioù zo er c'henfeur-se koulskoude, pa vez keñveriet ar maezioù gant ar c'hêrioù, pe ar reter gant ar c'hornôg. Ret eo derc'hel soñj ouzhpenn-se e varve gwall yaouank an dud alies.

Ret e oa kompezañ ar feur mervel uhel ha derc'hel tud da labourat war ar maez, hag ouzhpenn-se e oa bras levezon an hengoun ha kelennadurezh an Iliz. Se zo kaoz e kreske ar boblañs.

... e oa ret divroañ

Dre ma kreske buan ar boblañs e oa diaesoc'h-diaesañ da Vreizh magañ he bugale. Kregiñ a reas lod da zivroañ, a wagennadoù, adalek mare Unpenniezh Gouere (1830).

E 1911 e oa ouzhpenn 400 000 den, 12% eus poblañs Breizh eta, a oa o chom e-maez o bro c'henidik. Ouzhpenn 200 000 den all a oa aet kuit a-benn 1921, anezho tud yaouank diwar ar maez a glaske labour. E-pad ar Brezel-bed kentañ e voe falc'het 120 000 Breizhad, da lavaret eo 22 % eus ar baotred galvet.

Met gant an hentoù nevez hag an ehanoù-labour paeet e voe atizet an dud da zistreiñ d'ar vro ur wech ar mare. Gant an divroañ-se hag an eskemmoù a zeuas diwar-se e cheñchas bep un tammig ar speredoù hag ar boazioù sevenadurel ha sokial.

Breizh... liesseurt

Digevatalderioù bras a oa e Breizh, anezhi ur vro diwar ar maez dreist-holl. Gant ar greanterezh o vont war-raok hag ur rummad micherourien o tont war wel, e krogas skeudenn Breizh, a veze gwelet a-wechoù evel ur vro warlerc'hiet, da cheñch un tamm.

Naoned, Roazhon hag ar porzhioù pennañ evel Brest ha Sant-Maloù a yeas war binvidikaat gant ar c'henwerzh. Ar c'hêrioù a sachas muioc'h-mui a dud ha kemmoù bras a zeuas diwar-se.

Breizh ar maeziou

E dibenn an 19vet kantved e oa 70 % eus poblañs Breizh o chom war ar maez. Ar pennoù-bras hag ar berc'henned gouiziek pe dedennet, ar c'hevredadoù, ar skolioù labour-douar hag ar sindikadoù a oa mennet da gas an traoù war-raok. Klask a rejont gwellaat an doareoù treuzdouden, ar c'hanolioù hag an hentoù-houarn.

War dachenn ar gevredigezh, an deknologiezh, an deskadurezh, ar yec'hedouriezh... e voe araokadennoù, un tamm dister hag a-strew a-wechoù, met stankoc'h-stankañ. Gant temzoù e voe graet muioc'h-mui evit an avaloù-douar hag ar boued-chatal. An hanter eus lanneier Breizh a voe difraostet. E 1882 e oa Penn-ar-Bed hag al Liger-Izelañ e-touez an dek departamant ma veze graet ar muiañ gant mekanikoù dre vurezh evit al labour-douar. E 1906 e voe krouet Ofis Kreiz ar C'hevredigezhioù Labour-douar, ar pezh a ziskouez mat e oa ul lañs nevez, a voe torret gant ar Brezel-bed Kentañ.

Breizh an arvor

Daoust d'ur c'hliched brudet mat, n'eus ket pesketaerien eus an holl Vretoned ha n'eus nemet ul lodenn dister a-walc'h eus an dud a vev diwar ar mor.

En e vleuñv e oa ar morueta e fin an 19vet kantved koulskoude. E porzh Sant-Maloù e oa bodet bageier paotred an Douar-Nevez, kustumet da vont da vorueta e gwalarn ar Meurvor Atlantel.

War aod ar su e oa ar sardineta en e varr, kaset war-raok gant araokadennoù ar friturioù hag an hent-houarn. Etre an daou vrezel e voe broudet an obererezh c'hreantel-se gant krouidigezh porzh Kerroman en Oriant.

Breizh ar c'hêrioù

En 19vet kantved e voe kroget da frammañ ar c'hêrioù : lakaat niverennoù d'an tiez er straedoù, goulaouiñ foran, Tiez ar sindikadoù, treuzdouden boutin...

E 1914 e oa ouzhpenn 200 000 annezad (da lavaret eo 30 % eus an departamant) o chom e tolpad-kêr Naoned. En un doare souezhus e kreskas ar boblañs e Brest hag e Sant-Nazer da skouer hag er porzhioù-pesketa dreist-holl, Konk-Kerne ha Douarnenez da gentañ. Etre 1861 ha 1911, e kreskas niver an annezidi e Douarnenez eus ouzhpenn 182 % !

Ar c'hêrioù a oa kreizennoù a bouez evit galloud ar stad hag an arme, evit ar stummerezh hag ar greanterezh. Lec'hioù ar stourmoù sokial hag an dudi e oant ivez. Ha muioc'h-mui a dud a voe dedennet ganto.

Breizh an traezhenoù

E-kerzh an Eil Impalaerded e krogas an touristerezh war an aod. Er Groazig pe e Dinarzh e voe savet ar c'henkizoù kentañ war an aod, gant Frañsizien ha gant Saozon, evit an hañv koulz hag evit ar goañv. Muioc'h a diez a voe savet c'hoazh goude donedigezh an hent-houarn betek an aodoù. Ar Baol a zeuas da vezañ unan eus ar c'hêrioù kouronkañ brudetañ. A-gostez e chomas kreiz ar vro, war-bouez un nebeud kumunioù evel an Uhelgoad pe ar Faoued.

Etre an daou vrezel en em droas ar vro muioc'h c'hoazh war-du an touristerezh. Ur bern aveadurioù a-ratozh a voe savet d'ar c'houlz-se : hentoù-aod, boulouardoù-an-arvor ha kêrioù kouronkañ, evel Aourdrazh ar Bineg.

Adalek 1936 ez eas an traoù muioc'h war an tu-se c'hoazh, pa voe krouet an ehanoù-labour paet. E pañsionoù pe war dachenoù-kampiñ e teue an douristed vunut da vakañsiñ.

Enebiñ ouzh ar virourien

Daoust ma oa Breizh ul lec'h-kreñv evit ar virourien e Breizh, e oa ivez un nebeud tud eus an noblañs pe eus ar gloer a oa dizalc'h ha prederiet gant ar justis sokial. Breizhiz all, un nebeud anezho, a oa a-unan a-enep ar gloer. Un nebeud lenneien, skolaerien, micherourien ha bourc'hizien radikaled a stourme er c'hêrioù evit kinnig mennozhioù hag emzalc'hioù nevez.

Tachennoùigoù ruz

E 1904, e Brest, e voe dilennet sokialourien evit ar wech kentañ e penn un ti-kêr. An tachennoù enebet ouzh ar virourien a zeuas da vezañ kreñvoc'h c'hoazh goude ar brezel-bed kentañ. Ar maer komunour kentañ a voe dilennet e Douarnenez e 1921. Goude 1925 e voe dilennet meur a wech ar sokialour François Blanche e Sant-Nazer.

Bretoned desket

80 % eus danvez-soudarded Breizh ne ouient ket skrivañ er bloavezhioù 1830. E dibenn ar bloavezhioù 1940 e c'halle bezañ lorc'h en annezidi Plozeved (Penn-ar-Bed) pa oa pemp anezho a oa skolveuried. Dre ar skol e teuas al levrioù hag al lenn da vezañ lod an darn vrasañ eus tiadoù Breizh. E-keit-se e voe dilezet o dilhad hengounel tamm-ha-tamm gant ar Vretoned, o gwiskamantoù hag o c'hoefoù, met un adsav a zeuas d'ar sevenadur, daoust da se.

Ur gatoligiezh c'halloudus

Ilizoù nevez-savet, pardonioù bras ha prosesionoù e kêr, breuriezhoù relijiel o vleuniañ : darvoudoù a-leizh zo da ziskouez pegen stag e oa an dud ouzh ar gatoligiezh e Breizh. Ar memes lañs a veze santet er skolioù, er patronajoù pe er c'hluhoù sport c'hoazh.

Alies e oa brasoc'h galloud an Aotrou Person hag an Aotrou'n Eskob eget hini an Aotrou Maer pe an Aotrou Prefed. Argas ar Breuriezhoù e 1903-1904 ha renabloù 1906 da-heul lezenn 1905 war disrann an Iliz diouzh ar Stad, a lakaas kalz a feizidi d'en em sevel, aon-bras ganto e vefe heskinet ar gloer adarre evel da vare an Dispac'h.

Goude freuz ha reuz ar Brezel-bed Kentañ zoken, e oa sanket don ar mennozhioù mirour e pennoù an dud c'hoazh e-keñver buhezouriezh, mesket gant un tamm modernelezh.

Kammedoù kentañ al likelezh

E 1903 e voe savet un delwenn en enor da Ernest Renan e Landreger (Aodoù-an-Arvor), al lec'h ma oa bet ganet. Dont a reas an den-se da vezañ un arouez evit al luskad enepkloer. En-dro dezhañ e voe bodet al laiked, ar republikaned hag ar bozitivourien, a-enep ar relijion a oa muioc'h mirour dre vras.

Ne oa ket krog ar brezel-bed kentañ c'hoazh pa voe boulc'het un nebeud hentoù nevez er Vreizh hollgatolik-se. Ur c'hevezerezh start a savas etre ar frammoù katolik hag ar re lik, war dachenn an deskadurezh, an dudi hag an oberoù sokial.

Kaoz eus ar yezhoù

Ar galleg a veze kaset war-raok gant ar Stad. Ar yezhoù rannvroel, daoust dezho bezañ damasantet ganti, na veze ket graet brav dezho, dreist-holl war dreuzoù an 20vet kantved. Ar vrezhonegerien hag ar c'hallaouegerien a wele o yezh alies evel ur skoilh en dije lakaet o savidigezh sokial en arvar. Setu ma rejont nebeutoc'h-nebeutañ ganto goude ar Brezel-bed Kentañ.

Adalek fin an 19vet kantved e krogas un emsav sevenadurel da gas ar brezhoneg war-raok dre an treiñ, ar c'hrouiñ arzel, ar c'helenn, an dastum, ar stourmoù... Kroget e voe da gelenn brezhoneg da vat er skolioù e-tro ar bloavezhioù 1970. Dalc'het en deus niver ar vrezhonegerien da ziskenn ha da ziskenn (ouzhpenn ur milion anezho e 1950, ha 240 000 hiziv an deiz), met bremañ e vez gwelet ar brezhoneg evel ur yezh penn-da-benn.

N'eo ket heñvel evit ar gallaoueg, daoust d'al labour dastum, embann ha krouiñ zo bet kaset da benn. Emañ e zifennerien o klask ur plas dezhañ, ken tost m'eo d'ar galleg.

Meuliñ an hengoun pe e sonnañ

Adalek ar mare ma voe krouet an Akademiezh Keltiek e 1805 e krogas an hengoun d'ober berzh ha da vezañ brudetoc'h-brudetañ. Lennegezh dre gomz, brezhoneg ha gallaoueg, kustumoù, henoniezh, monumantoù ha kement tra zo tout a veze dastumet, studiet ha renablet. Meuliñ an hengoun a gontantas ar virourien dreist-holl.

Ar skrivagnerien, an dreserien hag al livourien eus an diavaez a oa egzotek ha lu o obererenoù, tro-ha-tro doujus d'ur sevenadur dibar pe a-enep an traoù kozh-Noe.

En tu-hont d'ar c'hlichedoù ha d'ar stereotipoù e oa tud a felle dezho lakaat war-sav ur Vreizh vodern, dibar he savouriezh pe hec'h arrebeuri. Met an hunvre-se ne glote ket atav gant ar wirionez pa oa lod all a blije dezho tonioù Teodor Botrel hag e sell romantel ha dic'hizet war Breizh.

Gwiskamantoù liesseurt

Liesseurt-kaer eo gwiskamantoù Breizh ken m'eo ur souezh. Disheñvel int eus an eil kornbro d'egile, hag eus an eil kumun d'eben zoken a-wechoù. Betek ar Brezel-bed Kentañ e veze gwisket bemdez an dilhadoù hengounel-se : brozhioù, tavañjerioù, rokennoù pe jilettennoù, mouchoerioù ha koefoù evit ar maouezed ; bodreoù, bragoù pe bragoù-bras, rochedoù, jilettennoù, chupennoù ha tokoù evit ar baotred. Diwezhatoc'h e voe levezonet tud ar maezioù gant ar gizioù eus kêr, e Breizh-Uhel da gentañ hag e Breizh-Izel goude-se. Ar baotred a voe ar re gentañ o tilezel o gwiskamantoù tra ma voe miret o c'hoefoù war o fenn gant ar maouezed.

Pinvidik ha liesseurt e oa an dilhad, ar pezh a ziskouez e oa douget ar Vretoned d'ar c'hrouiñ hag e oant stag ouzh o dere hag ouzh o c'horn-bro.

TEMOÙ HA TRAEZOÙ AR C'HARNED-DIZOLEIÑ

DISPAC'H HA CHOUANEREZH

Kokardenn

Alc'hwez Kokardenn
Orin Roazhon (Il-ha-Gwilen)
Deiziad 1793

Ar Soudard Republikan Glas

Alc'hwez « Echu gant proviñsoù ar Renad Kozh !
Plas d'an departamantoù ! »
Orin Kiberen (Mor-Bihan)
Deiziad 1905 (distagañ an Iliz diouzh ar Stad)

Kalon vandeat

Alc'hwez « Kalon vandeat »
Orin Roazhon (Il-ha-Gwilen)
Deiziad 1793

Ar Chouan Gwenn

Alc'hwez « Ne fell ket dimp mont d'an arme !
Ne fell ket dimp kaout beleien touerien ! »
Orin Kiberen (Mor-Bihan)
Deiziad 1905 (distagañ an Iliz diouzh ar Stad)

Baionetezenn

Orin Talenseg (Il-ha-Gwilen)
Deiziad war-dro 1795

Kartenn eus an departamantoù krouet e Breizh

Orin Pariz
Mare an Dispac'h

Kealioù - Enebiezh ar Chouaned ouzh an Dispac'herien (ar re Wenn enebet ouzh ar re C'hlas)
- Adimplijout an enebiezh-se evit ar bruderezh. Kiberen zo war un dro ul lec'h memor (dilestradeg ar roueelourien e 1795) hag ul lec'h touristerezh en arvor

Raklavar : Beajiñ gant an tren etre Pariz ha Brest a ro tro da veajiñ en egor hag en amzer. Pep arsav ha pep linenn a zegas soñj eus un darvoud a bouez, adalek kreiz an XIXvet kantved betek ar bloavezhioù 1930, war dachennoù ar politikerezh, an armerzh hag ar sevenadur

ETRE AR GIZIOÙ KOZH HAG AN AMZER NEVEZ

Diabarzh un ti e-kichen Pondi

Alc'hwez « Beaj Hippolyte Lalaisse »
Orin Pondi (Mor-Bihan)
Deiziad 1843-1844

Ar sal vras

Alc'hwez « Seiz-Breur : Pavilhon breizhek « Ti Breiz », diskouezadeg an arzoù kinklañ »
Orin Pariz
Deiziad 1925

Kealioù Daou sell war Vreizh n'int ket enebet mes a zeu lerc'h-ouzh-lerc'h :
- ur sell tudouriel, a-raok ar c'houlz : H. Lalaisse, treset gantañ un dastumad maendresadennoù « La Galerie armoricaine » (dilhadou ha diabarzh tiez),
- ur c'hoant da advuhezekaat an hengoun dre dostaat anezhañ d'al luskadoù arzel nevez : luskad ar Seiz Breur

UR VRO POBLET-STANK HA DIVROIDI A-LEIZH

Breizh - Kavell hon tadoù-kozh

Alc'hwez « Skeudenn lu »
Orin Naoned (Liger-Atlantel)
Deiziad Penn-kentañ an 20^{vet} kantved

Bécassine

Alc'hwez « Anaick Labornez en em gav e Pariz »
Orin Pariz
Deiziad 1905

14 a viz Gouere

Alc'hwez « Montparnasse e ti Postic »
Orin Pariz
Deiziad 1920-1930

Taboulinoù an droveni vras

Alc'hwez « Troveni Lokorn »
Orin Lokorn (Penn-ar-Bed)
Deiziad 1929

Kealioù : - Divaeziadeg dleet da gresk uhel ar boblañs (skeudenn lu)
- Labourerien eus Breizh, nebeut micherelaet, o vont d'ar c'hêrioù bras ha da Bariz dreist-holl (skeudenn dismegañsus Bécassine)
- Diazezadur ur gumuniezh vreizhat kreñv ha birvidik e Pariz
- Distro an harluidi d'o gwriziennoù
- An hent-houarn zo arouez ar monedone-se etre Breizh ha Pariz, etre divaeziadeg hag egzotegezh

MIRDI BREIZH

Diskouezadeg pad « HOLLVED EO BREIZH »

WAR AN TACHENNOÙ EKONOMIKEL HA SOKIAL

Gwispiderezh L.U.

Alc'hwez « Gwispiderezh LU. Laouen eo ar familh Lefèvre-Utile o kemenn deoc'h ganedigezh ar *Petit Lu* »

Orin Naoned (Liger-Atlantel)

Deiziad 1886

Emsavadeg ar pennoù-sardin

Alc'hwez « Emsavadeg ar pennoù-sardin »

Orin Douarnenez (Penn-ar-Bed)

Deiziad 1924-1925

Kealioù - Greanteladur Breizh ha stourmoù ar vicherourien
- Pouez an hent-houarn hag ar porzhioù-mor

WAR AN DACHENN BOLITIKEL

Tresadenn

Alc'hwez « Komzet brezhoneg ! » (Abalamour m'en deus komzet brezhoneg !)

Orin Breizh-Izel

Deiziad 1881

Al lezennoù laik

Alc'hwez « Distagañ an Iliz diouzh ar Stad. »

Orin Breizh

Deiziad 1905-1906

Kealioù - Lezennoù skol ha brezhoneg argaset
- Stourmadeg etre katoliked ha laiked en he barr
- Distagañ an Iliz diouzh ar Stad ha tabut ar renabloù (da dostaat ouzh al lezennoù skol hag ouzh Renan meneget a-us)
- Al lezennoù laik hag an diaesterioù evit o lakaat e pleustr e Breizh

Plakenn amailhet

Alc'hwez « Deroù Ouest-Eclair »

Orin Roazhon (Il-ha-Gwilen)

Deiziad 1899

Keal Ar c'hazetennoù (Ouest-Eclair)

Monumant ar re varv

Alc'hwez « An doan »

Orin Landreger (Aodoù-an-Arvor)

Marevezh 1922

Keal Dismantroù 1914-1918 : gouzañvet kriz o deus ar Vretoned diwar ar brezel

MIRDI BREIZH

Diskouezadeg pad « HOLLVED EO BREIZH »

WAR AN DACHENN SEVENADUREL

Taolioù berzh lennegel hag arzel

Keal

Skeudennoù a bep seurt eus Breizh :

- Chateaubriand ha skeudenn romantel Breizh
- Loti ha mojenn Paotred an Douar-nevez
- Gauguin ha skol Pont-Aven

Marie Gwilhermig

Alc'hwez « Follennoù-nij ha dastum »

Orin Kallag (Aodoù-an-Arvor)

Deiziad Dibenn an 19^{vet} kantved, penn-kentañ an 20^{vet}

An Ankoù

Alc'hwez « Mojenn an Ankoù »

Orin Plouilio (Aodoù-an-Arvor)

Deiziad 1893

Keal

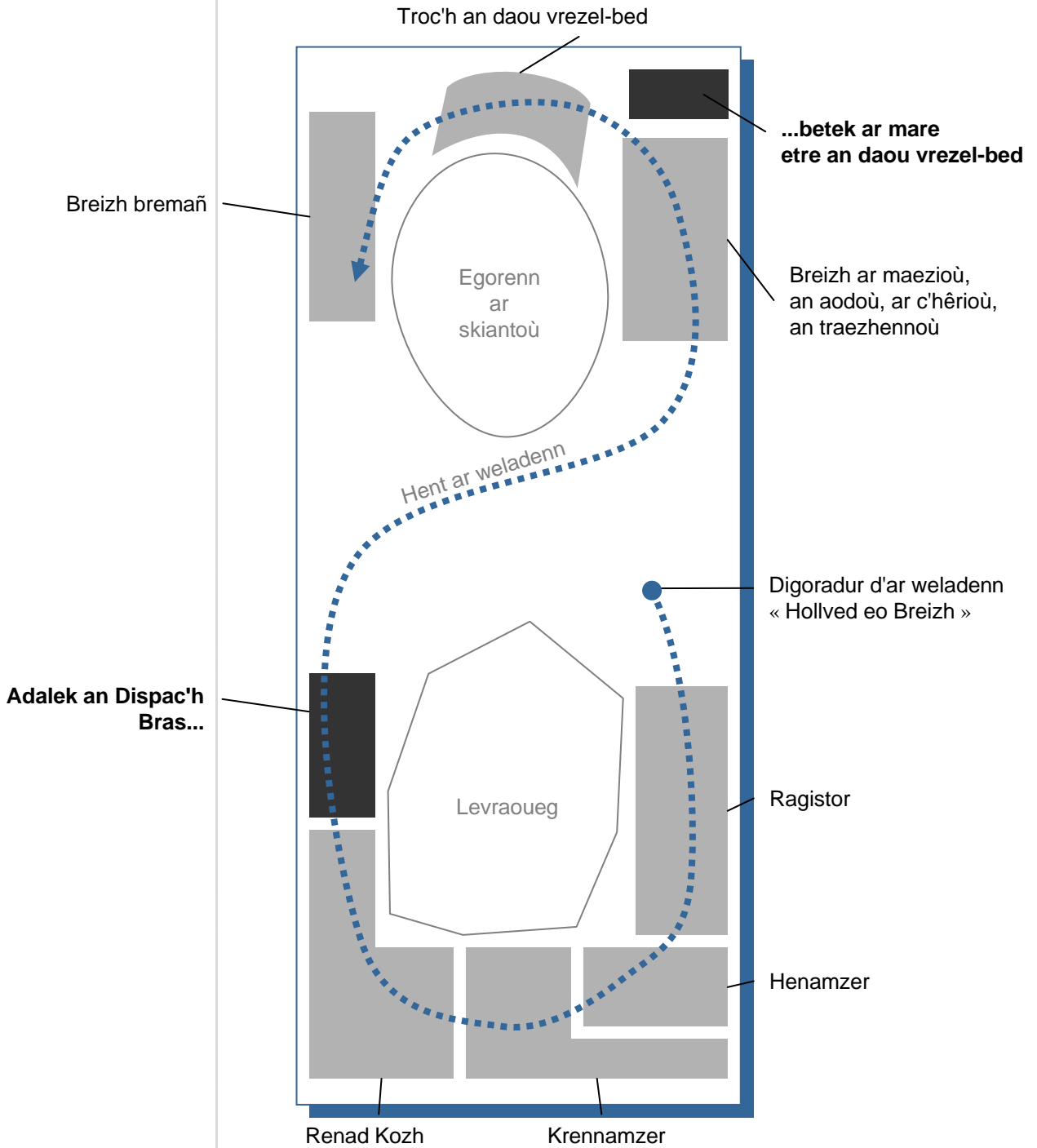
Ar glad dre gomz

- Folklorourien o tastum digant ar ganerien kanaouennoù desket diwar follennoù-nij : « ar ganerez pobl diwezhañ zo bet pilet gant ar marc'h du ». Evel-se e veze graet eus an hent-houarn, gwelet gant an dud evel ur mekanik diaoulek a oa o vont da astenn ar vodernelezh er vro ha da frikañ ar gizioù kozh

- Personeladur ar marv eo an Ankoù, un dudenn a bouez e mojennoù Breizh

- « La Paimpolaise » gant Botrel, pimpatrom ar sell folklorel war Vreizh

TRES AN DISKOUEZADEG

TITOUROÙ PLEUSTREK

Mirout plasoù evit ar strolladoù

Ret eo ober ar gouenn ouzh servij Mirout plasoù ar Maeziou Frank :
Pgz 02 23 40 66 00

Euriou

Degemeret e vez ar strolladoù **eus ar Meurzh d'ar Gwener** (nemet d'ar Merc'her enderv).

Tri frantad a vez kinniget :

- 9e00 – 10e30

- 10e30 – 12e00

- 14e00 – 15e30

Trugarez deoc'h da erruout 15 munut a-raok penn-kentañ an abadenn

Priz

1,50 €dre skoliad

Digoust evit an ambrougerien

Chomlec'h

Mirdi Breizh – 10 bali ar C'hevredidi – 35039 Roazhon

Mont-tre evit ar strolladoù : 46 boulouard Magenta

Dont d'ar mirdi

Arsav metro : « Charles de Gaulle » ha « Garioù »

Porzh-houarn ha gar ar c'hirri-boutin da 200 m

Busoù a gas d'ar mirdi

Gallout mont er savadurioù

En holl lec'hioù e c'hall mont an dud nammet.

Servij kinniget

Gwiskva digoust

An holl weladennoù a c'hall bezañ graet e brezhoneg.

AR GWELADENNOÙ « TRAEZOÙ SKOUER »

Gant traezoù skouer an diskouezadeg e vez dizoloet ar marevezhioù bras eus istor Breizh, adalek ar Ragistor betek an deiz hiziv.

Eizh gweladenn « Traezoù skouer » a vez kinniget da zizoleiñ ar marevezhioù istorel dezrevellet en diskouezadeg :

- Ar Ragistor
- An Henamzer
- Ar Grennamzer
- An Henamzer
- Adalek an Dispac'h Bras betek ar mare etre an daou vrezel-bed
- Breizh ar maezioù, an aodoù, ar c'hêrioù, an traezhennoù
- Troc'h an daou vrezel-bed : 1914-1918 ha 1939-1945
- Breizh bremañ, adalek 1950 betek an deiz hiziv

Ar weladenn « Traezoù skouer » a-zivout ar Ragistor (eus - 700 000 da - 57 a-raok J.-K.)

- Eus ar maen benet, un ekonomiezh katreerien, chaseourien, pesketaerien ha kutuilherien, d'ar maen levnet, un ekonomiezh tud chomidik, labourerien-douar, saverien loened hag artizaned.
- Ar sevenadurezh keltiek gant divroadegoù ar pobladoù, ar gevredigezh, ar relijion, an arz hag ar vuhez pemdez.

Ar weladenn « Traezoù skouer » a-zivout an Henamzer (eus - 57 a-raok J.-K. da 476)

- Perzh dibar ar sevenadurezh galian-ha-roman ganet diwar sevenadurioù ar C'halianed hag ar Romaned.
- Hêrezh ar sevenadurezh galian-ha-roman a-fet kêraozañ ha kempenn an tiriad : an hent, ul liamm etre ar c'hêrioù hag ar maezioù.

Ar weladenn « Traezoù skouer » a-zivout ar Grennamzer (eus 500 da 1532)

- Tremen eus Arvorig da Vreizh, diwar ar vretonegigezh hag ar gristenidigezh.
- Emdroadur ar savouriezh arme difenn.
- Un dugelezh dizalc'h ha digor war ar mor.

Ar weladenn « Traezoù skouer » a-zivout ar Renad Kozh (eus 1532 da 1789)

- Kevredigezh Breizh dindan ar Renad Kozh : an tri urzh.
- Pinvidigezhioù armerzhel ha sevenadurioù liesseurt.
- Emsavadegoù kastizet gant hollveliegezh ar roue betek an Dispac'h Bras ha dibenn an dreistgwirioù.

Ar weladenn « Traezoù skouer » a-zivout an Dispac'h Bras betek ar mare etre an daou vrezel-bed (eus 1789 d'ar bloavezhioù 1930)

- Enebiezh Dispac'hourien / Chouaned.
- Etre ar gizioù kozh hag an amzer nevez : likelezh, brezhoneg, hengoun dre gomz, greanteladur, emsavioù sokial, divroadegoù...

Ar weladenn « Traezoù skouer » a-zivout Breizh ar maezioù, an aodoù, ar c'hêrioù, an traezhennoù (eus an 19^{vet} kantved d'ar bloavezhioù 1950)

- Poltredoù kroaziet gant maouezed ar maezioù, an aodoù, ar c'hêrioù, an traezhennoù : modernelezh ha doareoù bevañ nevez.

Ar weladenn « Traezoù skouer » a-zivout Troc'h an daou vrezel-bed (1914-1918 ha 1939-1945)

- Lizher ur soudard er fozioù : ul liamm etre an talbenn hag an adreñv (1914-1918).
- A-dal d'an alouberien : emzalc'hioù diseurt ha kemm-digemm (1939-1945).

Ar weladenn « Traezoù skouer » a-zivout Breizh bremañ, adalek 1950 betek an deiz hiziv

- Breizh etre douar ha mor : an danvezioù ekonomikel.
- An darvoudoù pennañ war dachenn ar politikerezh, an ekonomiezh, ar sevenadur hag ar sport...

Teuliad savet gant servij Hanterouriezh Mirdi Breizh, asambles gant Bruno Genton, kuzulier-eiler, hag ar stajidi Franck Philippeaux ha Virginie Boüan.